

47 ÉVE MUZSIKÁLNAK A KÖZÖSSÉGÉRT

Költészet és zene – kalákában

Gryllus Dánielék 1969-ben alakították a Kaláka zenekart, és az első időktől kezdve sokszor felléptek Óbudán. Bár a Kaláka mindenkié, sok szállal kapcsolódnak a harmadik kerülethez is. Ápolják Tamkó Sirató Károly költő emlékét, Gryllus Dániel adta be azt az indítványt, hogy az önkormányzat által támogatott rendezvényeken élő zenét kell playback helyett játszani, de hosszú évek óta a Kaláka szervezi az Advent Óbudán programsorozatát is.

FOTÓ: SZÁSZ MARCELL

Mióta él a második kerületben?

Én itt születtem 1950-ben, és születésem óta élek ugyanabban a házban, ami 1908-ban épült. Schambach Gyula építtette, aki gimnáziumi művészettörténeti tanár volt. Ő tartott először vetítéses művészettörténet oktatást, amit még gyertyával csinált. Kinagyította a festményt, és föl tudta vetíteni a falra valami lencsével. Papíroszkóp-nak nevezte el. Az ő fia magyarosította a nevét, Zsám-boki Miklósnak hívták, az Operaház első csellistája volt többek között. A Zeneakadémián is tanított, az ő növendéke volt Perényi Miklós egész kiskorában. Ez a Zsám-boki Miklós a nagymamám nővérét vette feleségül, aki egyben az unokatestvére is volt. Így került ide a családjunk. Négy gyerekük született, akik közül egyet itt lőttek le a Présház utcában a háború alatt, két lánya kiment Kanadába, elmentek az unokák, az én nagyapám pedig meghalt 1945-ben. Zsám-boki Miklóst mindig nagyapámnak szólítottam. Vili tőle tanult csellózni, az egész játékos dolog, amit ő csinál, tulajdonképpen a nagyapától indult el, aki állandóan játszott, mókázott a gyerekeknek. Polgári miliőben éltünk, mindig volt vonósnegyes, szombatoként Bach-korálfeldolgozásokat énekeltünk, és szerettük a bécsi klasszikusokat is. Az általános iskolában – a Lorántffy utcába jártunk – Kodály és Bartók kórusokon nőttünk föl. A gimnázium már nem volt annyira zenecentrikus, de ott is volt szimfonikus zenekar, amiben játszottam, és mellette énekeltam a Deák téri templom Lutheránia kórusában Bach-passiókat, -oratóriumokat. Ami nem jelenti azt, hogy engem nem érintett meg a Beatles fiatakoromban.

Mikor alakult a Kaláka?

1969-ben és 1970-ben működési engedélyt is szereztünk. Akkor még nem volt divat, hogy mindenkinek menedzsere legyen. Saját magunk szerveztük a koncerteket, illetve én.

És a költészet? Mert végül is abból indul ki a Kaláka.

A költészet fiatalkorom óta mindig vonzott. A gimnáziumban Tóth Árpád volt a kedvenc költőm, rengeteg versét tudtam kívülről.

És a versekhez hirtelen kapcsolódott egy dallam?

Megszólal az ember fejében valami. Igazából Mikó Pista kezdte, már gimnazista korunkban énekelt verseket. Pista alapító tag volt, az első három évben játszott a Kalákában, aztán fölverték a Színművészeti Főiskolára. Nagyon tehetséges dalszerző volt, ma is sok olyat énekelünk, amit ő hozott annak idején. Eleinte még sokkal inkább közösségi jellegű munkáink voltak. A kaláka mint közösségépítő szó, jellemző is volt ránk. Mikó István édesapjának, Zoli bácsinak köszönhetjük, az ő ötlete volt. Az első fellépésünk a Bem rakparti Tolcsvay klubban volt. Nagyon örültek neki ők is meg mi is. Én előtte már jártam oda koncerteket hallgatni, és nagyon szerettem. Aztán elkezdtek a Kaláka Klubot a vízvárosi pinceklubban, ahová mindig vendégeket is hívtunk. Játszottak ott a Sebőék, a Vízöntő, a Kolinda, Sebestyén Márta, Ferenczi Évike, sokan már nincsenek köztünk... Aztán sokat léptünk fel a Marczibányi téren is. Szóval a Vízvárosi Klubban kezdtünk, de tulajdonképpen otthon voltunk a többi kerületben is, Csepeltől Újpestig és Óbudától Újbudaig.

Mikor kezdtek Óbudán fellépni?

Óbudán, miután fölépült, a San Marco utcai művelődési házban – akkor még úttörőház volt – rendszeresen játszottunk, gyermekműsorokat is. Voltak irodalmi estek, karácsonyi koncertek, mindenféle. Régebben a Kandó Főiskolán is többször játszottunk, de ott csak felnőtt műsorokat. Azóta is nagyon jól érezzük magunkat Óbudán, otthon vagyunk a San Marco utcában, sokat játszunk Csillaghegyen, Békásmegyeren. A Kobuci Kert bravúrosan jó hely, minden nyáron megyek, közönségként is, meg muzsikálni is, gyerekeknek is tartunk ott koncertet. Kialakult Óbudán egy olyan miliő az Óbudai Nyár és az Advent Óbudán programsorozatokkal, a művelődési házakkal, hogy ennek a műfajnak is elég nagy a becsülete, ebben az óbudai hangulatban otthonra lelt.

Öt éve az Advent Óbudán programsorozatát is önök szervezik.

Sokan azt mondják, hogy végre van egy olyan szabadtéri vásár és rendezvény, és persze Óbudán, ahol igényes zenei kínálat van, ráadásul élő zenével. A polgármester felkérésére Lackfi Jánossal írtunk egy dalt adventre Óbudának, amit minden évben elénekelünk a közönséggel együtt

Tamkó Sirató Károly: Gyermek dal

Szil szál
szalma szál,
fehér (mellű) testű lány,
merről késik a szeretőd,
Tengerecki Pál.

Tengerecky Pál,
merre merre vár
melyik ország, melyik táján
melyik földrész mely
lapályán,
merre, merre jár.

Nem is vár talán,
Elfogyott ajkán az ének
nincs már talpa cipőjének.

Nem tesz veled már több sétát,
szétrágták a spirochéták.

Rothadva rejti az erdő
nem nyílt ki az ejtőernyő.

Autója egy fának szaladt
elvérzett a műtét alatt.

Liverpoolból elmenőben
leszúrták a kocsmagőzben.

Felrobbant a fellegekbe
Hamis váltó,
csődbe ment a banküzlete

Hiába volt tiszta árja
véres mellét madár vájja

Kerítésen átvetődött
lelőtték a fegyházőrök.

Tokióból hazafele
gennybe lábbadt a vak bele.

Kikerült ő minden csapdát
s részegen a bárba hagyták.

Indult, hogy hajóra kapjon
s megölte a hindu asszony.

Hosszan nézett egy nő után,
s autó ment át rajta Budán.

Szil szál
szalma szál
fehér testű lány
hiába állsz kapud előtt
sose jön el a szeretőd

ecki
becki
tengerecki
Tengerecki Pál.

„VATAY ELEMÉR KEDVES BARÁTOMNAK A „SZIL SZÁL” ELSŐ, KIALAKULÓ KÉZIRATÁT
SZERETETTEL ÉS ÖLELÉSSSEL TAMKÓ SIRATÓ KÁROLY. 1972. VI. 9.”

(A 2014-BEN ÁRVERÉSRE BOCSÁTOTT KÉZIRATON OLVASHATÓ DEDIKÁCIÓ)

az adventi gyertyák meggyújtásakor. Annak idején még az én felterjesztésemre szavazta meg a képviselőtestület Óbudán, hogy az önkormányzat által támogatott rendezvényeken nem szabad playbackról játszani. Először Kőbányán szavazták meg, ott Póka Egon felterjesztésére, aztán azóta már Egerben is Szabó Attila fölterjesztése nyomán. Ez nagyon egészséges dolog szerintem, büszkék is lehetnek, akik ezt bevezetik.

Hogyan kerültek kapcsolatba Tamkó Sirató Károllyal, aki a kerületben lakott?

Károly bácsi a Fő tér mögött, a Vöröskereszt utcában lakott. Sok versét énekeltük. A televízióban az 1970-es évek elején még nagyon sok irodalmi est volt, meg játékos, meg gyerekeknek szóló. Egy alkalommal – ha jól emlékszem, a költészet játékaikról volt szó – megrendelte a tévé, hogy a Tengerecki Pál című versére írjunk egy dalt. Akkor már mi játszottunk néhány verset Tamkó Siratótól, például a Pinty és pontyot. De a Tengerecki Pál nagyon érdekes és fontos figurája Károly bácsinak, mert Tengerecki kicsit saját maga volt, aki vándorolt, és aki sok nyelven beszélt. Ez nem is gyerekvers volt, inkább honvágó-vers, akkor írta, amikor beteg volt. Most azt mondom, amit én tudok, mert van más, avantgárdabb változata is, ahol mindenféle bolygóközi nem tudom, micsodák vannak benne. Aztán van egy másik változata is, a Tengerecki hazaszáll – a lemezünkön elénekeltük mind a két verziót. Ezek tulajdonképpen gyerekversnek tűnnek, de Károly bácsinak mindig egy kicsit megcsillan a könny a szemében, amikor énekeltük, és hallotta. Valahogy nagyon ő volt az a figura. Később összeállított egy verseskötetet – gyerekversek óvodásoknak és kisiskolásoknak – a Kaláka együttes számára. Nekünk azt is elmesélte, hogy ha írt új gyerekverseket, akkor legszívesebben a gyerekeknek olvasta föl, és a lakótelepi ház erkélyére hívta össze a gyerekeket a házból, ők voltak a közönség, de azt nem tudom, volt-e olyan, hogy a gyerekeknek nem tetszett, és korrigálta volna. Énekeltük a Pelikán című verset is, ami szintén nem gyerekvers, mert az egy szürrealista vers, Robert Desnos francia szürrealista költő írta, Tamkó Sirató pedig lefordította. Van egy kapitány, aki – kicsit pikáns mondanivaló-

ja van, mert – egy pelikánt a hajójába vesz, és a pelikán rejtélyes módon megtermékenyül. Aztán tojik egy tojást, amiből kikel egy másik, amelyik szintén megtermékenyül, s egy idő után Jonatán, a kapitány azt mondja, hogy na, ebből most aztán elég volt... De ezt senki se veszi le, mert mindenki az érdekes, vicces effektust látja, hogy ez egy ártatlan történet gyerekeknek. A Mikroszkóp Színpadon rendeltek tőlünk egy gyermekműsort Komlós János idejében a Szovjetunióból jövő gyerekeknek. Ott volt egy lektor, valamilyen szovjet elvtárs, aki kijött, és azt mondta, hogy ezt a szovjet gyerekeknek nem lehet bemutatni. Így aztán abban a műsorban nem szerepelt, de soha senki se előtte, se utána nem vett észre semmit, nem szúrta ez szemet senkinek.

Tamkó a költészet mellett jógázott is.

Egy időben nagyon beteg volt, szinte le is mondták róla, és akkor elkezdett a jógával foglalkozni. Jobban lett, és amikor abbahagyta, megint visszazuttyant. Aztán nagyon komolyan vette ezt a dolgot, és amikor hazajött Párizsból, próbált is jógaiskolát csinálni, de nem nagyon engedték neki. Nem tudom, mennyire hiteles az információ, mert ezt egy koncert után egy öreg bácsi mondta el nekem, aki járt hozzá jógázni, hogy egészen addig nem engedték neki, ameddig ki nem derült, hogy a szovjet úrhajósok is jógáznak.

Hogyan merült fel, hogy emléktáblát avassanak a Vöröskereszt utcai házon, ahol lakott?

Azt szerettem volna elérni, hogy nevezzék el a Vöröskereszt utcát Tamkó Sirató Károlyról. De ez illúzió volt, mert azt mondta a polgármester, hogy tudod, hány ember lakik abban az utcában? Ahány ember, annyi iratot kell kicserélni a lakcím megváltozása miatt, és abban az utcában tízezer lakos van, engem megölnek... Így aztán maradtunk egy emléktáblánál. 2007-ben, a költészet napján avattuk fel. Azóta is rendszeresen megkoszorúzzuk az emléktábláját.

A. HORVÁTH ANDRÁS